

על משמר כבודנו הלאומי

הרב מאיר האיתן
רב אזורי בישובי השומרון

אומה זו מן השמים המליכה

הגמרא במסכת עבודה זרה (י"ח ע"ב) מספרת: "תנו רבנן: כשחלה ר' יוסי בן קסמא, הלך ר' חנינא בן תרדיון לבקרו. אמר לו (ר' יוסי בן קסמא): חנינא אחי, אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכה, שהחריבה את ביתו, ושרפה את היכלו, והרגה את חסידיו, ואיבדה את טוביו, ועדיין היא קיימת? ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים? (והם – הרומאים, גזרו על כך) – אמר לו: מן השמים ירחמו! אמר לו: אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר: מן השמים ירחמו? תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר התורה באש! אמר לו: (ר' חנינא בן תרדיון) מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה. וחלקתים לעניים. אמר לו: אם-כן, מחלקך יהא חלקי" – (עיי' שם את סוף המעשה).

דרך המרי ודרך ההבלגה

מורנו ורבנו הרב צבי יהודה זצ"ל, שנה לנו גמרא זו והסביר, כי כאן מצביעים חז"ל על שתי דרכי חיים והנהגות בהכנת הגאולה. שתי דרכים אלו מזכירות את ההתייחסות השונה ביהדות המאמינה כלפי תהליך הגאולה. מאז צמיחת תנועת שיבת ציון. ההתייחסות של ר' חנינא בן תרדיון היתה הקו האקטביסטי, שלא לשבת בחיבוק ידים ולקבל כגזירה את השלטון הזר, אלא לפעול אף בדרכים מרדניות כנגד המשעבד החפץ לדכא את העם ורוחו. כנגדו עמד ר' יוסי בן קסמא וטען ש"מן השמים המליכו אומה זו", היינו – הרומאים, ואסור להסתכן בפעולות חתרניות כנגדם, ולקבל הכל באהבה. אף כיום קמים עלינו מנהיגי צאצאי ישמעאל ומנהיגי העולם "המערבי" המתקדם ולוחצים עלינו, במצב זה קמים בינינו חוגים הטוענים שיש צורך לשמור על יחסים טובים, עם השלטונות ולהבליג משום סכנת נפשות, ומשום דרכי נועם ושלום כלפי הגוי, אשר מן השמים מסייעים בידו.

דרכו המיוחדת של ר' חנינא בן תרדיון ומשפחתו

רבנו הרב צ.י. קוק זצ"ל ציין שרבי יוסי בן קסמא בתשובתו לר' חנינא בן תרדיון בדבר חלקו לעוה"ב, ראה את המעשים היומיומים המיוחדים של חסד ולפנים משורת הדין כמפתח לעוה"ב, וכאשר רבי חנינא בן תרדיון מגלה שאכן שייך הוא למחמירים בענין צדקה, בכך שעשה לפנים משורת הדין, כודאי גדול חלקו לעוה"ב. בכך מתגלה למעשה המכנה המשותף והאהבה הגדולה בין שני האישים למרות גישתם "הפוליטית" השונה. רבנו הסביר שדרך ר' חנינא בן תרדיון היתה מתוך שלהבת קודש שבערה בקרבנו. הוא היה מיוחד בעבודת ה', כמובא בדברי חז"ל, שהיה הוגה את השם המפורש מתוך קדושה והתלהבות עצומה. אישיותו וקו-חיו הטביעו את חותמם על בני משפחתו.

ברוריה בתו, וכן ר' מאיר - בעלה של ברוריה, הקרוי בפי חז"ל "בעל הנס" - כמתואר בהמשך הגמרא שם, מופיע גם כן כאישיות בלתי מתפשרת, בדרך מקורית משלו, דרך הקודש, שהעלתה אותו לדרגה שלא הצליחו חכמים לרדת לסוף דעתו. כמתואר בהמשך הגמרא שם, יצא ר' מאיר להציל את אחות אשתו שהושלכה על ידי הרומאים לבית קלון, ר' מאיר מופיע כפרש רומאי במלוא הדרו, ומוציא את גיסתו - בת ר' חנינא בן תרדיון, לאחר שנוכח בוודאות ששמרה על טהרתה אף במקום שכולו טומאה וזימה.

גדולי ישראל המיוחדים מתגלים כגבורתם בשעת גזרה

דרך גבורת המרד באויב אופיינית דווקא לגדולי ישראל המיוחדים. הם מתגלים לדורות כסוללי דרך ומנהיגים נערצים: לא הם ר' עקיבא ותלמידו ר' שמעון בר יוחאי. על ר' עקיבא אומרים חז"ל, שהיה ראוי שתנתן תורה על-ידו אלמלא ניתנה למשה, אף ר' שמעון בר יוחאי התנא הקדוש, התנא הנערץ בכל תפוצות ישראל, אשר העניק לנו את המפתחות לרזי תורה בתורת הזוהר, חרף את הרומאים ואמר שכל מה שעשו - לצורך עצמם עשו (מסכת שבת פרק ב'), ונאלץ להסתתר מפניהם במערה שלש עשרה שנה. שני אישים נערצים אלה הלכו בדרכו של ר' חנינא בן תרדיון, ולא שעו לאזהרות הזקן צדיק ר' יוסי בן קיסמא. ר' עקיבא ור' חנינא בן תרדיון שניהם שילמו בחייהם על המרי הגלוי ברומאים וכפי שצפה ר' יוסי בן קיסמא.

ביקורתו של הרמב"ן על הברית בין החשמונאים ורומי

בהקבלה ובהמשך לאמור, מן הראוי להתבונן בהתפתחויות אצלנו במדינת ישראל בתקופה האחרונה. מאז עלותו של ראש הממשלה לשעבר מנחם בגין לשלטון חלה תפנית רבת משמעות, המדינה אמנם ריבונית, אך מדיניות התבוסתנות והפיוס כלפי "הידיד הגדול" - ממשלת ארצות הברית, וכן כלפי שכנינו, צריכים לעורר אותנו למחשבה. ידועים דברי בקורתו של "רבם של כל ישראל" רבנו הרמב"ן אשר את מימיו אנחנו שותים ומכוחו אנו באים ליישב את שוממות ארצנו. הרמב"ן יוצא בחריפות כנגד הברית שכרת יהודה המכבי עם רומא - "החיה הרביעית" במראה שראה דניאל. הרמב"ן רואה בברית זו את תחילת נפילתנו בימי בית שני. ההתקרבות לאומות נכריות וההתרפסות נוגדים את תורת ישראל, הרואה את עם ישראל כ"עם לבדד ישכון". ברית זו היא שהביאה לדעת הרמב"ן לחרבן בית שני. יש מקום למדיניות חוץ, אך לא להשפלה עצמית, לא ויתור על הייחוד ולא כניעה.

הברית המשולשת השפילה את כבוד ישראל עד עפר

הברית הנוראה הלא קדושה, אשר נכרתה בידי מי שעמד בראש ממשלת ישראל, לא הוסיפה כבוד לעם ישראל. נבנה כאן "משולש" בעל שלש צלעות: "האומה הגדולה ממערב", אומה נדיבה המזרימה כספים לאוצר המדינה, זה הצד האחד במשולש. צדו האחר של המשולש זוהי אותה "אומה שפלה" אשר כבר בראשית ימי עם ישראל שיעבדה ששים רבוא בחומר ובלבנים, ורמסה אותם עד עפר. אומה זו היתה צריכה ל"עשר מכות" כדי לשבור את גאוותה. הצלע השלישית היא מדינת ישראל והאומה היושבת בה כיום, "ברית" משולשת זו השפילה ת כבודנו הלאומי עד עפר.

השותק - גולה, המגנה בתוקף - מנהיג לדורות

במהלך הדיונים על כריתת הברית המשולשת התגבשו בין חכמי ישראל שלש מחנות שונים, המחנה האחד דיבר בשבחה של ברית זו וראה אותה בעין יפה, אחרי ככלות הכל אומה גדולה זו "מן השמים המליכו" אותה, ונתנו לה השפעה באזור ובעולם כולו. לה הכח והממשלה ואוצרות ממון. מחנה שני

בין חכמי ישראל יצא בגינויים חריפים על הברית ומסירת שטחי ארץ ישראל לידי נכרים. מחנה שלישי שמר על שתיקה בבחינת "והמשכיל בעת היא ידום". הדבר מזכיר את שלשת השותפים בוויכוח שהוזכר לעיל, בו השתתף ר' שמעון בר יוחאי, לפי מה שמוסרים חכמינו ז"ל במסכת שבת (דף ל"ג ע"ב), ישבו ר' יהודה ור' יוסי ור' שמעון יחדיו: "פתח ר' יהודה ואמר: כמה נאים מעשיהם של אומה זו תקנו שווקים גשרים מרחצאות", ר' יוסי - שתק, ר' שמעון בר יוחאי אמר: "כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמן... ונשמעו דבריהם למלכות". ר' יוסי ששתק (בסגנון של היום: "איני רוצה להתערב בפוליטיקה") - לא יצא נקי, וגזרו עליו גלות. שלטון נכרים אינו מסתפק בשתיקה, היכולה להתפרש כשתיקה רועמת. השלטון צפה להכרה מלאה מצד הנכבשים תחתיו, הכרה בעליונותו, בחסדיו ובטובות ההנאה שהוא מביא לנתיניו. שתיקתו של ר' יוסי לא הועילה לו והוא הוגלה ממקומו.

ר' שמעון בר יוחאי מגנה בכל תוקף. הוא רואה סכנה גדולה במתנות הרומאים וב"סיוע הכלכלה" שלהם - "חסד לאומים - חטאת". הוא נדון למוות, ומסתגר ועוסק בתורה. מאז ועד היום אישיותו קורנת כסולל דרך וכמנהיג בימי חרבן ושמד.

כשהפרטים מתאחדים כנגד עם ישראל - זו לאומיות זרה ויש לעמוד כנגדה

חכמינו ז"ל הבחינו בהתייחסות לנכרי בין האומה ככלל לבין הפרט, כשאומה שלמה מתגרה בקיומו של עם ישראל, זו לאומיות זרה שיש לעמוד כנגדה, בבחינת "ולאום מלאום יאמץ".

לעומת זאת שונה היחס לגוי כפרט. נצטוונו אמנם לכבד את צלם האלקים שבכל אדם, ור' יוחנן בן זכאי היה מקדים שלום לכל אדם גם לנכרי בשוק. דא עקא! רוב רובם של הישמעאלים היושבים בארצנו עוינים את עצם קיומנו בכל מרחבי הארץ מן הים ועד הירדן. לפיכך, כאשר הפרטים מתאחדים כנגדנו ואינם מקבלים את ריבונותנו על ארץ ישראל, אינם מקבלים שנחלת אבותינו תשוב לבעליה כמאז, דינם שונה מדין גר תושב או גוי הגון אחר.

(כאן הנני רואה מקום להעיר בענין דו"ח שהופיע בגליון צפיה הקודם, ובו על התארגנות של ערבים בהר חברון, ארוע שהפך כמעט לפרעות דוגמת הפרעות בתרפ"ט, דבר המראה כי אי אפשר לראות בערבים "פרטים" ו"בודדים". לא צה"ל עצר בעדם כי אם חברינו מקדשי ד' מקרית ארבע הם שעצרו בעד המתפרעים. בזכותם נמנע טבח יהודים חלילה בחברון תחת שלטון ישראל. כואב לראות את מקדשי ד' היקרים הללו אשר הצילו את חיי חבריהם ומנעו טבח, אלה שראו הכרח לנקוט באמצעים קיצוניים כדי למנוע המשך פיגועים ופרעות במרחב יהודה ושומרון יושבים היום כעצורים בכלא. חובה לפרסם דו"ח כאמור בצבור, כדי שיכירו הכל את המצב ביהודה ושומרון לאשורו).

בסיכום דברינו, מן המקורות שהבאנו לעיל עולה שיש לשנות את הגישה. כלפי חוץ, היינו, כלפי אומות העולם - יש להזהר מלתלות את גורלנו בהם ומלהגביר את התלות והקשר עמם, יש בכך איסור כריתת ברית עם נכרים, וכדברי הרמב"ן שהובאו לעיל. וכלפי פנים - יש להגביר את המכנה המשותף בין המחנות, למצוא את המאחד שבהם, יהיו דמויותיהם של מנהיגי ישראל בשעות מבחן ושמד בעבר, נר לרגלינו בהתייחסותנו לבעיות השעה אף כיום.